

PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS UGDYMAS/- IS PER PATIRTĮ

Eglė Bardauskaitė, Asta Jakimavičienė, Raimonda Sadauskienė

Kauno kolegija

Anotacija. Priešmokyklinio amžiaus vaikas jau turi stiprų mokymosi poreikį, tačiau dar nėra mokinys, tad vaiko pasiekimai socialinės kompetencijos aspektu, priklausys ir nuo to, kokius ugdymo/-si metodus taikys pedagogas, kaip sužadins vaiko norą pažinti: ar skatins natūralią vaiko brandą, ar vaiko kompetencijas ugdys atsižvelgdamas į kiekvieno individualumą, polinkius, poreikius ar, paprasčiausiai, vaiko pasaulį pavers organizuotu rengimu mokyklai. Priešmokyklinio ugdymo procese taikytini vaikui patrauklūs ugdymo/-si metodai, kurie stiprina vaiko mokymosi motyvaciją, skatina smalsumą, plėtoja mąstymo, kūrybiškumo gebėjimus, ugdo vaiko charakterį, atitinka vaiko raidos ypatumus, išlaisvina vaiką nuo priklausomybės suaugusiems ir sudaro palankias sąlygas ugdyti/-s kompetencijoms. Pedagoginėje praktikoje vis dar vyrauja į mokymą orientuoti ugdymo metodai ir siekiama į pedagogą, o ne į vaiką orientuotų tikslų. Todėl kyla probleminiai klausimai, kokius socialinės kompetencijos ugdymo/-si būdus ir metodus renkasi priešmokyklinio ugdymo pedagogai? Kuo socialinės kompetencijos ugdymas/-is eksperimentais, tyrinėjimais ir atradimais naudingas priešmokyklinuko socialinės kompetencijos plėtojei? Kaip dažnai ugdymo praktikoje taikomi patirtinio ugdymo/-si metodai? Priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymo/-si tyrinėjimais, eksperimentais, atradimais tyrimas, kuriame dalyvavo Kauno miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbantys priešmokyklinio ugdymo pedagogai ir priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvai, vyko 2016 metų kovo-balandžio mėnesiais. Taikytas tyrimo metodas – apklausa (raštu). Tyrimu atskleista, kiek tėvams ir pedagogams svarbus vaiko socialinės kompetencijos ugdymas/-is priešmokyklinio ugdymo/-si kontekste, kokius būdus priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinei kompetencijai ugdyti/- is renkasi pedagogai ir kokiems ugdymo metodams prioritetą teikia tėvai, kuo patirtinis ugdymas/-is, naudingas vaiko socialinės kompetencijos raidai ir priešmokyklinio amžiaus vaikų socialiniai brandai.

Reikšminiai žodžiai: Priešmokyklinis ugdymas. Priešmokyklinis amžius. Socialinė kompetencija. Patirtinis ugdymas/-is. Ugdymas/-is „darant“. Eksperimentai. Tyrinėjimai. Atradimai.

Temos aktualumas ir problema. Priešmokyklinio amžiaus vaikas išgyvena sudėtingą raidos laikotarpį, kuris lemia tolesnio ugdymosi mokykloje sėkmę. Anot O. Monkevičienės (2003), kad priešmokyklinių grupių ir pradinių klasių pedagogai galėtų kurti vaiko gyvenimui ir ugdymuisi palankų mikroklimatą, kad tenkintų jo poreikius, kad lengvai įveiktų amžiaus ypatumų lemtas problemas, itin svarbu išmanyti psichologinius šio amžiaus vaiko ypatumus, tenkinti vaiko poreikius. Mokyklinė vaiko branda apima fizinę, intelektinę, socialinę, praktinę brandą. Socialinė branda yra vadinama savikontrolė, susivaldymas, adekvatus savęs suvokimas ir savigarba, gebėjimas siekti tikslų, bendrauti, bendradarbiauti, prisitaikyti, noras būti moksleiviu (Glebuviene, 2000). Tačiau, anot O. Monkevičienės (2000), nors socialinis emocinis dabarties vaikų brandumas mokyklai - geras, jis - netolygus. Kaip antai, nors savikontrolės gebėjimai, praktiniai įgūdžiai, teigiamas savęs vertinimas, ugdymosi motyvacija, daugelio tyrimų duomenimis, vertinama labai gerai, priešmokyklinio amžiaus vaikų socialiniai gebėjimai ir adaptyvumas vystosi daug silpniau. Taigi galima manyti, socialinė vaiko branda ir socialinė kompetencija yra problemų galintis kelti vaiko brandumo mokyklai aspektas.

Anot G. Šeibokienės (2002), priešmokyklinio amžiaus vaikas jau turi stiprų mokymosi poreikį, tačiau dar nėra mokinys, tad vaiko pasiekimai socialinės kompetencijos aspektu, priklausys ir nuo to, kokius ugdymo/-si metodus taikys pedagogas,

kaip sužadins vaiko norą pažinti: ar skatins natūralią vaiko brandą, ar vaiko kompetencijas ugdys atsižvelgdamas į kiekvieno individualumą, polinkius, poreikius ar, paprasčiausiai, vaiko pasaulį pavers organizuotu rengimu mokyklai. Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014) teigiama, kad ugdymo procese taikytini ugdymo/-si metodai, privalo būti patrauklūs vaikui, stiprinti jo mokymosi motyvaciją, skatinti smalsumą, plėti mąstymo, kūrybiškumo gebėjimus, ugdyti charakterį bei atitikti vaiko raidos ypatumus. A. Juodaitytės (2004) teigimu, ugdymas turi būti orientuotas į vaiką, tai yra toks, kuris išlaisvina vaiką nuo priklausomybės suaugusiems ir sudaro palankias sąlygas ugdyti/-s kompetencijoms. Tačiau, ugdymo praktika ir teorija dažnai prieštarauja, nes pedagoginėje praktikoje vis dar vyrauja į mokymą orientuoti ugdymo metodai ir siekiama į pedagogą, o ne į vaiką orientuotų tikslų (Grinevičiūtė, Kochanskienė ir kt., 2014).

Todėl kyla probleminių klausimų: kokius priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymo/-si būdus renkasi pedagogai praktikai ir kokiems metodams prioritetą skiria priešmokyklinio amžiaus vaikus auginantys tėvai? Kuo socialinės kompetencijos ugdymas/-is per patirį naudingas priešmokyklinuko socialinei kompetencijai? Kaip dažnai ugdymo praktikoje taikomi patirtinio ugdymo/-si metodai?

Straipsnio tikslas – išanalizuoti priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymą/- si per patirtį.

Uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos sampratą ir turinį priešmokykliniame amžiuje, patirtinio ugdymo/-si metodų ugdant socialinę kompetenciją privalumus ir ribotumus.
2. Atlikti priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymo/-si per patirtį tyrimą; pateikti tyrimo rezultatus.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė, skirta pagrįsti priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos sampratą ir turinį priešmokykliniame amžiuje, patirtinio ugdymo/-si metodų ugdant socialinę kompetenciją privalumus ir ribotumus.
2. Apklausa (raštu), skirta išsiaiškinti tėvų ir pedagogų požiūrį į priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymą/-si per patirtį.

Straipsnį sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje pateikiami teoriniai tyrimo aspektai. Antroje – pristatoma tyrimo metodika ir organizavimas. Trečioje – apibendrinami tyrimo rezultatai. Straipsnio pabaigoje pateikiamos tyrimo išvados.

1. Teoriniai priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymo/-si aspektai

Socialinės kompetencijos samprata. Terminas „socialinė kompetencija“ aiškinamas kelerio-
pai. Atskaitos tašku reikėtų laikyti apibūdinimą *socialinė*. „Tarptautinių žodžių žodyne“ nurodyta, kad žodžio *socialinis* reikšmė turi būti aiškina-
nama taip – „visuomenės, visuomeninis“ (TŽŽ, 2004). Vadinasi, skirtingų autorių pateikiamuose termino socialinė kompetencija aiškinimuose turi būti bendroji dalis, kurioje akcentuojama svarbiausia šios kompetencijos aktualizacijos erdvė – visuomenė.

„Priešmokyklinio ugdymosi standarte“ (2003), socialinė kompetencija apibrėžiama kaip vaiko gebėjimas gyventi ir būti kartu. Tai, kad ši kompetencija yra deramai išugdyta, pasak dokumento autorių, parodo keli aspektai. Pirmiausia svarbu pastebėti, kad vaikas pasitiki ir savimi, ir kitais žmonėmis, nelaukia iš aplinkos blogio. Jis supranta ne tik savo norus, poreikius ir jausmus, geba juos pavadinti, bet, stebėdamas aplinką, tą patį gali pasakyti ir apie kitus žmones, jų emocijas. Tai leidžia vaikui adekvačiai elgtis atitinkamose situacijose: kai reikia, paprašyti pagalbos, suteikti pagalbą kitam žmogui, pasirinkti tinkamus elgesio modelius pasikeitus aplinkybėms, pavyzdžiui, namuose, parduotuvėje, nuėjus į svečius arba pas gydytoją. Anot B. Taborsky, RF. Oliveira (2012), socialinės kompetencijos ugdymas suteikia galimybę formuoti ateities visuomenę su pri-

imtinu socialiniu elgesiu. „Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje“ (2014), socialinės kompetencijos turinys pateikiamas kaip kelių ugdymo sričių derinys. Programos autoriai nurodo, kad socialinę kompetenciją sudaro kelios „ugdymo sritys: vaiko santykis su pačiu savimi (savivoka, savivertė ir saviugda), santykiai su bendraamžiais, santykiai su suaugusiais (šeimos nariais, globėjais, priešmokyklinio ugdymo pedagogu ir kitais mokytojais) ir santykiai su gamtine, socialine, kultūrine aplinka“. Tai, kad vaiko socialinė kompetencija yra pasiekusi pageidautiną lygį, konstatuojama įvertinus kelis rodiklius. Vaikas suvokia save kaip unikalų, besikeičiantį ir tobulėjantį asmenį. Jis moka atpažinti savo ir kitų emocijas, jas deramai išreikšti. Vaikui nekyla esminių problemų skirtingose situacijose bendraujant su skirtingais žmonėmis, jis geba toleruoti tai, kas nėra įprasta. Priešmokyklinukas suvokia, kokios yra socialinio gyvenimo taisyklės, jų laikosi. Socialinė kompetencija siejama ir su tautinio ir kultūrinio tapatumo ugdymusi, pilietiškumu, dėmesiu, pagarba kitoms kultūroms. Vaiko socialinės kompetencijos ugdymas/-is galimas tik būnat tarp bendraamžių, tad, minėtų autorių teigimu, darželio aplinka su grupės mikroklimatu, jos narių santykiais yra socialinės kompetencijos ugdymosi prielaida (Gerčienė-Leonienė, Ragauskienė ir kt., 2011). Nustatyta, kad priešmokyklinio ugdymo įstaigas lankiusių šešiamečių brandumo mokyklai lygis yra aukštesnis. Vadinasi, geriau išvystyta ir jų socialinė kompetencija (Masiliauskienė, 2006).

Socialinės kompetencijos turinys priešmokykliniame amžiuje.

„Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo“ (2011) 4 straipsnyje teigiama: „Ugdymo turinį sudaro tai, ko mokoma ir mokomasi, kaip mokoma ir mokomasi, kaip vertinama mokinių pažanga ir pasiekimai, kokios mokymo ir mokymosi priemonės naudojamos“. Taigi, kurdami ugdymo programas pedagogai turi kelti tris esminius klausimus: ko siekiama? Kodėl? Kaip siekiama? Kodėl? Kiek pasiekama? (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2013). „Bendrojoje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje“ (2014) skiriamos esminės socialinės kompetencijos ugdymo/-si sritys: savireguliacija ir savikontrolė; santykiai su suaugusiais; santykiai su bendraamžiais; savivoka ir savigarba; emocijų suvokimas ir raiška.

Savivokos ir savigarbos raiška. Priešmokyklinio amžiaus vaikas bando suvokti save, mokosi save gerbti, todėl jam reikia suaugusiųjų pagarbos (Monkevičienė, 2003). Šešerių metų vaikas, turintis išvystytą šį socialinės kompetencijos aspektą, supranta, kad jis yra, buvo ir bus, tai yra, suvokia asmenybės tapatumą, priskiria save atitinkamai lyčiai, šeimai arba grupei. Pabrėžiama,

kad vaikas pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2013). Vaikas moka apibūdinti save, įvertinti gerąsias ir blogąsias savo savybes, žino, kuo nori būti užaugęs, saugo asmenines ribas. Kadangi priešmokyklinio amžiaus vaikas nori mokytis, jis jau gali apibrėžti tai, kas yra įdomu, geba sutelkti dėmesį į konkrečią veiklą. Vaikas suvokia, kad, norint išmokti, reikia bandyti, vadinasi, gali pasitaikyti ir klaidų. Tokio amžiaus žmogus jau suvokia taisyklių esmę, geba jų laikytis. Šešiametis gali apibūdinti gerą ir blogą elgesį, pateikti pavyzdžių. Jis priima pokyčius ir savo požiūrį į juos (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, 2014). O. Monkevičienė (2002) pabrėžia, kad priešmokyklinio amžiaus vaikui būdingas optimistinis savivaizdis, nors jis ir kintantis. Kiekvienas raidos ar emocinių problemų neturintis vaikas save vertina teigiamai. Taip pat šio amžiaus vaiko savivaizdžiui minima mokslininkė priskiria paprastumą, visuminį pobūdį, konkretumą, absoliutumą, pabrėžia, kad būtent šiuo laikotarpiu jis kinta nuo viešo iki privataus. Nors priešmokyklinio amžiaus vaiką nuo pradinių klasių mokinio skiria nedidelis laiko tarpas, bet jo metu vyksta esminiai savęs suvokimo ir savigarbos kitimai. Vadinasi, jeigu iki priešmokyklinio amžiaus šis socialinės kompetencijos aspektas išugdytas nebuvo, toliau gali kilti didesnių problemų.

Emocijų suvokimas ir raiška. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše“ (2013), pabrėžiama vaiko gebėjimo ne tik suvokti savo emocijas, bet ir jas išreikšti svarba. Esminė su šia šešerių metų vaiko socialinės kompetencijos dalimi siejama nuostata laikomas faktas, kad toks vaikas domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais, kitaip tariant, domisi tiek ilgiau trunkančiais emocinio gyvenimo reiškiniiais, tiek tuo, kas yra sukeliama konkretaus įvykio. Esminiu gebėjimu vadinamas priešmokyklinuko siekis atsiliiepti į kitų žmonių emocijas, keisti savo elgesį.

Savireguliacijos ir savikontrolės raiška. Vertinant priešmokyklinio amžiaus vaiko savireguliaciją ir savikontrolę, remiamasi esmine nuostata akcentuojančia vaiko gebėjimą sutelkti dėmesį, būti kantriam, gebėti valdyti emocijų raišką ir elgesį (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2013). Vadinasi, vaikui svarbu ne tik mokėti sutelkti dėmesį į vieną veiklą, bet ir įstengti nusiraminti, jeigu konkrečiu metu vyrauja labai intensyvi emocijų raiška, bandyti kontroliuoti savo emocijas ir su jomis susijusius veiksmus. O. Monkevičienė (2002) pabrėžia, kad dėl su emocijų sfera susijusių problemų neretai būna kalti ir suaugusieji, nes jie bando savaip reguliuoti emocijų raišką, įsivaizduodami, kad viską daro gerai: verčia vaiką emocijas reikšti kuo sil-

pniau arba stipriau, palyginti su tais jausmais, kurie tuo metu iš tiesų išgyvenami, išvis nerodyti to, kas jaučiama arba rodyti kitas emocijas. Tai matydamas vaikas dar labiau susipainioja. Todėl išeiti būtų viena – atvirai kalbėtis apie įvairius jausmus, juos įvardyti, aiškintis, dėl ko vienas ar kitas jausmas kilo, mokytis pripažinti ir priimti visus jausmus, nedraudžiant jausti, neskirstant jausmų į gerus ir blogus (Monkevičienė, 2002).

Priešmokyklinuko santykiai su suaugusiais. Vaikas, kurio socialinė kompetencija yra išugdyta, nebijo suaugusių, nusiteikęs su jais bendrauti ir bendradarbiauti. Ši nuostata, remiantis „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“ (2013), reiškia ne tiesiog paprastą paklusimą suaugusio žmogaus valiai, bet tokį bendravimą, kuris yra naudingas abiem šalims. Dokumente teigiama, kad vaikas pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdieninėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais. Priešmokyklinio amžiaus vaikui tai labai svarbu, nes jis rengiasi bendrauti su naujais ir, dažniausiai, jam kol kas menkai pažįstamais suaugusiais žmonėmis – mokytojais. Kaip rodo atlikti tyrimai, dalis priešmokyklinio amžiaus vaikų jaučia nerimą, susijusį su būsimu mokyklos lankymu (Milašauskienė, Zambacevičienė ir kt., 2008). L. Valiukienė, E. P. Zambacevičienė (2005), tyrusios pirmos klasės adaptaciją, pastebėjo, kad labiausiai vaikai nerimavo dėl savo santykių su suaugusiais. A. Juodaitytės (2000), atliktos 5–6 metų vaikų apklausos rezultatai rodo, kad didesnė dalis tirtų vaikų nenori eiti į mokyklą dėl galimo teigiamų emocijų santykių su suaugusiais ir bendraamžiais pasikeitimo bei prastesnės emocinės savijautos mokykloje. Jeigu vaikas dar iki mokyklos jaučia nepasitikėjimą suaugusiais, bijo klausti ir tartis, jau pats išėjimas į mokyklą dar iki tiesioginės pažinties su ja kelia didžiulį stresą. E. Masiliauskienės (2006) aprašytas tyrimas atskleidė, kad suaugusiais pasitiki tik dalis šešiamečių. Anot E. Masiliauskienės (2006), pedagogai ir tėvai turėtų nuširdžiai bendrauti ir bendradarbiauti su kiekvienu vaiku, nepažeisti jo interesų, stengtis tapti jiems tinkamo elgesio modeliu. Vaikas, kurio socialinė kompetencija išvystyta, suaugusį suvokia ne kaip prižiūrėtoją, bet kaip sektiną pavyzdį, patarėją. Priešmokyklinio amžiaus vaikui smagu jaustis giminės, šeimos nariu, suvokti, kad jo nuomonės išklausa ir paisoma. Jis taip pat siekia atsižvelgti ir į kitus žmones, ginčytinose situacijose siekti kompromiso. Buvimas švietimo įstaigos bendruomenės nariu dar labiau sustiprina vaiko saviverbę (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, 2014). D. Luckuvienė (2008) pabrėžia, kad „vienas iš svarbiausių socialinės kompetencijos bruožų yra vaiko gebėjimas interpretuoti taisykles, o

ne tik jomis akiai sekti, nors suaugusieji dažnai beatodairiškai to reikalauja. Ugdymo procese suaugusieji ne visada sudaro sąlygas, būtinas vaiko socialinei kompetencijai reikštis. Dažnai visas dėmesys skiriamas vaiko elgesio pagal taisykles formavimui, o ne vaiko saviraiškai ir socialinės kompetencijos plėtojimui/-si (Luckuvienė, 2008).

Priešmokyklinuko santykiai su bendraamžiais. Pagrindinė nuostata apibūdinanti santykius su bendraamžiais, yra teigiamas vaiko požiūris į juos, nusiteikimas ne tik bendrauti, bet ir veikti kartu. Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014) teigiama, kad paprastai tokio amžiaus vaikas jau turi bent vieną draugą ir yra nusiteikęs bendrauti su kitais vaikais (supranta norus, gali paguosti, pasirūpinti). Priešmokyklinio amžiaus vaikas suvokia, kas yra gerai, kas blogai, gali numatyti savo veiksmų ar žodžių pasekmes. Vaikas suvokia bendradarbiavimo esmę ir jį reglamentuojančių taisyklių paskirtį. supranta žmogaus savijautą atitinkančius ženklus. Vaikas suvokia, kad žmonės skirtingi, o norint bendros veiklos, tuos skirtumus reikia priimti ir toleruoti. Akivaizdus ir noras priklausyti grupei, tapti grupės nariu (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, 2014).

Apibendrinant galima teigti, kad socialinės kompetencijos turinyje skiriamos penkios tarpusavyje susijusios esminės sritys: savireguliacija ir savikontrolė; santykiai su suaugusiais; santykiai su bendraamžiais; savivoka ir savigarba; emocijų suvokimas ir raiška. Tai, kas pasiekta darželyje socialinės kompetencijos aspektu, paprastai, yra ir geros vaiko savijautos pirmoje klasėje prielaida. Tačiau, reikia nepamiršti, kad socialinę kompetenciją kaip (ir visas kitas) ugdo ne tik ikimokyklinio ugdymo įstaiga, bet ir šeima. Tai, gi, norint, kad būtų pasiektas aukštas socialinės kompetencijos išsivystymo lygis, būtinas glaudus pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas (Tijūnėlienė, Jonutytė, 2009).

Socialinės kompetencijos ugdymo/-si metodai. Mokslinėje literatūroje ir dokumentuose akcentuojami skirtingi, į vaiką orientuoti socialinės kompetencijos metodai. Esminiai dabarties tendencijas atitinkantys metodai – tai vaiko ugdymas/-is per žaidimus bei ugdymas/-is patirtį – tyrimus, eksperimentus, atradimus.

Ugdymas/-is per patirtį – tai aktyvi vaikų veikla, kuri labai svarbi pažinimo kompetencijos plėtotei. Kadangi kompetencijos, kurias siekiama išugdyti priešmokyklinio ugdymo įstaigoje, glaudžiai tarpusavyje susijusios, galima daryti prielaidą, kad tyrinėjimai, eksperimentai ir atradimai padeda ugdyti ir socialinę kompetenciją. Kai vaikas tyrinėja, eksperimentuoja ir atranda, jis kaupia patirtį, diskutuoja, pratinasi sutelkti dėmesį, kritiškai mąstyti ir samprotauti. Minėti ugdymo/-si būdai lavina ir fizinius gebėjimus, nes geriau

koordinuojami ryšiai tarp rankos ir akies, lavėja pojūčiai. Anot P. Caughlin (1997), vaikai geriausiai vystosi tada, kai patys renkasi patirties kaupimo būdą. Patikimiausios žinios kaip tik ir yra tos, kurias vaikas iš aplinkos gauna pats, nes jos ateina tiesiogiai, yra patikrintos, todėl galima daryti prielaidą, kad tyrinėjimų, eksperimentų ir bandymų metodas ilgainiui turėtų būti dar dažnesnis, nes, didėjant pasaulio įvairovei, jį pažinti bus įmanoma tik remiantis tiesioginiu patyrimu – tiriant, bandant ir eksperimentuojant.

O. Monkevičienės (2004) teigimu, priešmokykliniame amžiuje sėkmingas vaiko bendravimas priklauso nuo žinių, gautų per patirtį. Minėta mokslininkė atskleidžia su socialine kompetencija siejamo mokėjimo prisitaikyti, kuris priklauso nuo vaiko socialinių įgūdžių lygio, esmę. Adaptyvumą, pasak O. Monkevičienės (2004), rodo gebėjimas laisvai jaustis naujoje aplinkoje – atsargiai apžiūrėti, tyrinėti, susirasti žaidimų draugų; ramiai ar net džiugiai priimti pokyčius aplinkoje – pastebėti, kas pasikeitė ir tai pritaikyti savo veiklai, domėtis naujais daiktai, priemonėmis, žaislais – prieiti, apžiūrėti, tyrinėti, išbandyti žaidžiant; lengvai perimti ir išmokti naujus ugdymosi būdus – eksperimentuoti, išmėginti naujus vaidybos būdus, dailės technologijas ir kita. Vadinausi, kuo daugiau vaikas turės galimybių apžiūrėti, tyrinėti ir eksperimentuoti, tuo bus geresnės jam sudarytos sąlygos plėtoti adaptyvumo gebėjimus. O. Monkevičienė (2004) siūlo priešmokyklinio amžiaus vaikų veiklai numatyti įvairių idėjų. Jei gu tos idėjos naujos, netikėtos, vaikas ims tyrinėjimų, norės idėjas įgyvendinti ir taip kaups socialinę patirtį, ugdytis socialinę kompetenciją.

Socialinės kompetencijos raidai naudingi ir kūrybiniai žaidimai. Kaip teigia P. Caughlin (1997), siužetiniuose-vaidmeniniuose žaidimuose beveik visada dalyvauja keli vaikai, vadinausi, žaidimo daromas poveikis itin svarbus vaiko socialinei raidai. Interpretuodami įvairias situacijas, susijusias su žmonių bendravimu, žaidime vaikai mokosi spręsti problemas, gebėjimą tartis, derėtis, išsklausyti, argumentuoti, pritarti draugo nuomonei, nuotaikas reikšti ir sieti su atitinkamomis veido išraiškomis (Monkevičienė, 2004). Tyrinėjimai, eksperimentai ir atradimai, orientuoti į socialinę kompetenciją, pasitelkiami beveik visų siužetinių-vaidmeninių žaidimo metu. Pavyzdžiui, vaikas niekada gali nežinoti, ar gerai jis iššifravo kito žmogaus skleidžiamus ženklus, tad pasirinktas atsako į emociją būdas jau yra kaip eksperimentas. O. Monkevičienė (2004) pabrėžia, kad kuo įvairesnėse situacijose vaikas skatinamas atspėti kito ketinimus, įvardyti savo ketinimus ir siūlyti įvairius elgesio būdus tuo sukaupiamas turtingesnė socialinė patirtis.

Socialinės kompetencijos raidai įtakos turi ir priešmokyklinės grupės aplinka. Pabrėžiama, kad

dabarties grupė turėtų būti panaši į vaikams skirtą aktyvios veiklos studiją, tyrimų, problemų sprendimo ieškojimų ir atradimų erdvę, orientuotą į vaiką, pritaikytą vaikams (Landsbergienė, Jankauskiene, 2003). Leisdami laiką tokioje aplinkoje vaikai turės daugiau paskatų tirti, daryti eksperimentus ir atrasti. Tik turėdamas galimybę rinktis ir sulaukdamas suaugusiųjų palaikymo vaikas ims pasitikėti savimi, savo jėgomis, suaugusiais žmonėmis ir plėtos socialinę kompetenciją.

Ugdymo/-si per patirtį: privalumai ir trūkumai. Ugdymasis per patirtį (ugdymas/-is „darrant“) – tai vaiko eksperimentavimas, bandymai, atradimai. Tai procesas, kai atidžiai žiūrint, klausant, uodžiant, liečiant, klausinėjant, ieškant informacijos įvairiuose šaltiniuose sužinoma apie gyvosios ir negyvosios gamtos objektus bei reiškinius, žmogaus sukurtus daiktus, žmonių gyvenimą. Patirtinis ugdymas/-is apima ir bandymus (eksperimentus), kai keičiame daiktus ar medžiagas, aplinkos sąlygas (Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015). Mokslininkai yra nustatę, kad kiekvienas vaikas iš esmės yra linkęs perprasti pasaulį jį tirdamas (Caughlin, 1997), o patogiausias būdas vaikui suvokti dalykų esmę yra tiesioginė veikla, kai vaikas veikia pats.

Kaip teigia D. T. Dodge (2007), tyrinėjimai daro teigiamą poveikį visavertei priešmokyklinio amžiaus vaiko raidai. Kai ugdymo specialistas kartu su vaikais imasi tirti, eksperimentuoti ir atrasti, vaikams jis užduoda daug klausimų. Viskas, kas yra šalia, gali būti stebima, komentuojama. Vaikai mąsto (vadinasi, ugdomi jų mąstymo įgūdžiai, gebėjimas samprotauti), kol, ugdytojui padedant, atranda sprendimą. Tyrinėdami vaikai ne tik gauna patirties kaip suvokti fizinius reiškinius, susipažįsta su objektų fizinėmis savybėmis, formuojasi jų supratimas, ką reiškia paprasčiausios fizinės daiktų savybės (Dodge, 2007), bet drauge susipažįsta su nefiziniu pasauliu – santykių tarp žmonių raida, emocijų kaita, gebėjimas įsijausti į kito žmogaus padėtį. Pavyzdžiui, priešmokyklinio amžiaus vaikas gali visiškai neturėti atitinkamos veiklos patirties. Kaip antai, jis visur eina tik su vyresniais šeimos nariais, todėl nežino, kaip elgtis, jeigu nepažįstamas žmogus užkalbina tada, kai šalia nėra jokių artimų žmonių. Turėdamas tikslą ugdyti šį socialinės kompetencijos aspektą, ugdytojas gali sukurti atitinkamą situaciją, kurioje vaikai bus priversti ieškoti išeičių. Ar kalbėtis su nepažįstamu žmogumi? Ką galima pasakoti apie savo tėvus ir namus? Ar galima imti iš svetimų žmonių saldumynus? Užduodamas tokius ir panašius klausimus pedagogas skatins vaikus samprotauti (Kas bus, jei vaikas papasakos, kad tėvų nėra namie? Kas gali būti, jeigu vaikas paims iš svetimo žmogaus rankų saldainį arba eis kartu su juo?). Turtės vaikų žodynas, jie mokysis

diskutuoti, nes nuomonės gali skirtis.

J. Augustinavičienė (2002) pastebėjo, kad tai, jog vaikai atlieka eksperimentus, daro teigiamą poveikį jų įvairiapusei raidai. Palaiptiesiems susiformuoja gebėjimai bendrai veikti, susikaupti, vaikai tampa pastabesni ir išradingesni, aktyvesni, tvarkingesni, taupesni. Galima teigti, kad ši veikla vertinga dar ir tuo, kad tam tikra prasme ji pati save motyvuoja. Kuo vaikai daugiau eksperimentuoja, tuo daugiau eksperimentavimo įgūdžių jie įgyja. Turėdami daugiau eksperimentavimo įgūdžių, vaikai dažniau linkę šį pasaulio pažinimo būdą pasitelkti problemoms spręsti, o tai – juos dar ir drąsina.

Dabarties vaikai išgyvena stiprų globalizacijos poveikį, todėl patirtinio ugdymo/-si metodą svarbu taikyti ir ugdant vieną iš socialinės kompetencijos aspektų – santykį su kultūrine aplinka, tai yra, vaiko suvokimą, kokiai tautai ir kokiai kultūrai jis priklauso. Ugdymas turi būti įtraukiantis, nenuobodus, viskas turi vykti kuo natūraliau. Vaikams sudaromos sąlygos perimti liaudies tradicijas kuo įvairesniais, vaikui priimtinais būdais (klausantis, išžiūrint, įsijaučiant, paliečiant, tyrinėjant, eksperimentuojant, stebint, aktyviai veikiant) ir formomis (išvykos, ekskursijos, susitikimai su tautodailininkais, liaudies dainininkais, folkloro kolektyvais, edukacinės programos, projektai, pramogos, vakaronės, liaudies menininkų darbo proceso stebėjimas ir aktyvus dalyvavimas) (Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015).

Vis dėlto, negalima teigti, kad eksperimentai, bandymai, atradimai yra vienintelis būdas, tinkamas socialinei kompetencijai ugdyti/-is. Pirmiausiai, šis būdas gali būti sunkiau pritaikomas kai kuriems socialinės kompetencijos aspektams, kaip antai, vaiko santykis su pačiu savimi ne visada gali būti ugdomas patirtiniu būdu, nes kartais tiesiog reikalinga saviugda. Antra, socialinė kompetencija dažniausiai orientuota į žmogų, į bendruomenę. Žmonės labai skirtingi, todėl tas atradimas, kuris atrodo savaime suprantamas vienu atveju, kitu atveju gali būti visai neriimtinis, netaikomas. Trečia, niekada, nežinoma, ar vaikas neperžengs kad ir formalių situacijos ribų. Juk gali būti toks atvejis, kai eksperimentuojantis, tiriantis ir atrandantis vaikas pasielgs (ką nors pasakys, atliks realų fizinį veiksmą) taip, kad bus įskaudintas, nukentės kitas žmogus (vaikas arba suaugusysis), iškilis pavojus paties tyrėjo saugumui. Pavyzdžiui, santykiams su suaugusiais gerinti sukurta situacija gali būti vienaip sprendžiama darželyje, kai ugdytojai tik modeliuoja veiksmą ir kartu su vaikais aptaria sprendimo galimybes ir realybėje. Patirtinio ugdymo/-si socialinei kompetencijai ugdyti/-is privalumai ir ribotumai pateikti darbo autorių sudarytoje 1.1 lentelėje:

Privalumai

Ugdomas/- si vaikų gebėjimas susikaupiti.
Ugdomas/- si vaikų gebėjimas veikti kartu.

Ugdomas/- si vaikų gebėjimas analizuoti.

Vaikai tampa išradingesni.

Vaikai tampa pastabesni.

Vaikai mokosi samprotauti.

Vaikai mokosi diskutuoti.

Turtėja vaikų žodynas.

Lavėja vaikų pojūčiai.

Tyrinėjimai, eksperimentai, atradimai koreliuoja su šių laikų vaikui būdingu smalsumu, noru viską pažinti tiesiogiai.

Ribotumai

Neapima absoliučiai visų socialinės kompetencijos aspektų. Dėl pasaulio įvairovės su viena situacija gali būti siejama labai daug ir labai įvairių sprendimo būdų, kuriuos analizuodamas vaikas gali sutrikti.

Ne visada galima prognozuoti kitų žmonių (vaikų arba suaugusiųjų) reakcijas į vaiko bandymą eksperimentuoti.

Apibendrinant galima teigti, kad ugdymas/-is per patirtį yra aktyvi vaikų veikla, padedanti plėtoti priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinę kompetenciją. Jeigu vaikui sudaromos sąlygos saugiai tyrinėti, eksperimentuoti ir atrasti, jis gilina pažinimą, mokosi diskutuoti, lavina gebėjimą sukaupti dėmesį, plėtoja samprotavimo, kritiško mąstymo įgūdžius, sprendžia problemas, įsimena, suvokia (Caughlin, 1997). Šiuolaikinio ikimokyklinio ugdymo atstovai pabrėžia, kad paprastas žinių perteikimas jau nebėra aktualus – linkstama pereiti prie vaiko ugdymo/-si patirtimi. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikai geriausiai ugdomi patys būdami aktyvūs – tyrinėdami visais pojūčiais, darydami, bandydami ir eksperimentuodami, stebėdami savo veiksmų pasekmes, diskutuodami, sprenddami problemas, dalydamiesi išvykų patirtimi ir kita (Ikimokyklinio ugdymo rekomendacijos, 2015). Be išvardytų patirtinio ugdymo/-si metodo privalumų vaiko socialinės kompetencijos raidai, svarbu pažymėti, jog šis metodas turi ir trūkumų, todėl negalima teigti, kad, remiantis šiuo metodu, gali būti ugdomi absoliučiai visi socialinės kompetencijos aspektai.

2. Tyrimo metodika ir organizavimas.

Siekiant atlikti priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymo/-si per patirtį tyrimą, remtasi teorinėje straipsnio dalyje išskirta socialinės kompetencijos sampratos, reikšmės, ugdymo/-si metodų charakteristikomis ir kriterijais. Pasirinktas tyrimo metodas – apklausa (raštu). Tyrimo instrumentus (anketas) pedagogams ir tėvams sudarė vienodus skaičius teiginių, atskleidžiančių abiejų grupių respondentų požiūrį į tuos

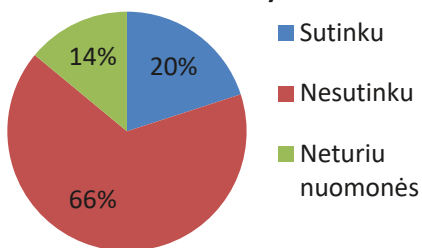
pačius aspektus – darželio aplinkos ir socialinės kompetencijos ugdymo/-si korealiaciją, prioritetinius socialinės kompetencijos ugdymo/-si metodus, patirtinių ugdymo/-si metodų ir kitų ugdymo/-si metodų santykį priešmokyklinio ugdymo grupėje ir kita. Anketose buvo pateiktas 21 uždaros formos teiginys ir 1 atviros formos klausimas. Tyrimo dalyviai nebuvo grupuojami pagal demografinius duomenis (amžių, darbo stažą ir kt.), dėl to šio tyrimo metu minėti duomenys nefiksuoti.

Tyrimas vyko 2016 metų kovo-balandžio mėnesiais dešimtyje Kauno kolegijos Justino Vienožinskio menų fakulteto Ikimokyklinio ugdymo katedros bazinių įstaigų. Respondentų atrankai pasirinktas atsitiktinės atrankos tipas. Tyrime dalyvavo 180 priešmokyklinio amžiaus vaikus auginančių ir į priešmokyklinio ugdymo grupes leidžiančių tėvų bei 36 priešmokyklinio ugdymo pedagogai. Iš 180 anketų pateiktų tėvams grįžo 147, iš 36 pedagogams pateiktų anketų – 34. Tyrimo metu užtikrintas visiškasis respondentų anonimiškumas, dalyviams pristatyti tik apibendrinti, procentaliai pateikti tyrimo rezultatai. Tyrimo duomenys apdoroti SPSS kompiuterine programa.

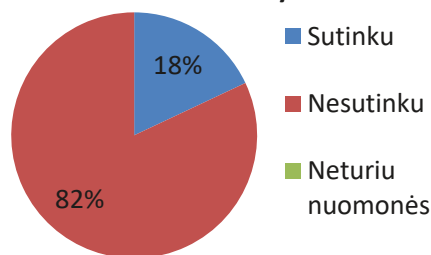
3. Tyrimo rezultatai.

Tyrimu aiškintasi, ar tėvai ir pedagogai supranta socialinės kompetencijos reikšmę būsimam pirmokui. Teiginiais „Manau, kad vaiko/mano vaiko gebėjimas gyventi ir būti greta kitų turi būti išugdytas jau ankstesniame amžiuje, nes priešmokyklinukui svarbiausia – mokytis“, aiškintasi, ar socialinė kompetencija, tyrimo dalyvių nuomone, tiek pat svarbi priešmokyklinukui kaip ir kitos (pavyzdžiui, pažinimo) kompetencijos.

Manau, kad mano vaiko gebėjimas gyventi ir būti kartu turi būti išugdytas jau ankstesniame amžiuje, nes priešmokyklinukui svarbiausia – mokytis.

Manau, kad vaiko gebėjimas gyventi ir būti kartu turi būti išugdytas jau ankstesniame amžiuje, nes priešmokyklinukui svarbiausia – mokytis.

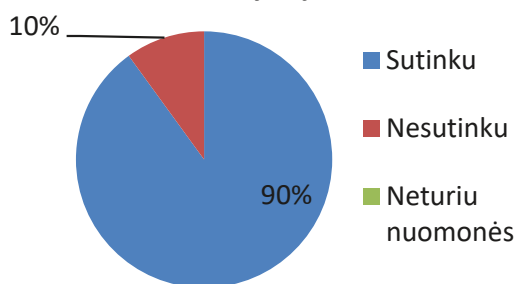
3.1. ir 3.2. pav. Socialinės kompetencijos reikšmė.

Apibendrinant respondentų atsakymus matyti, kad respondentai pripažįsta vaiko socialinio elgesio svarbą būsimam pirmokui ir socialinės kompetencijos nuostatų įgijimą vertina kaip vieną esminių priešmokyklinuko gebėjimų. Tačiau, nors didžioji tyrimo dalyvių mano, vaiko socializacija yra itin svarbus mokyklinės brandos rodiklis, 20 proc. tėvų ir 18 proc. pedagogų vis dėlto galvoja, kad prieš-

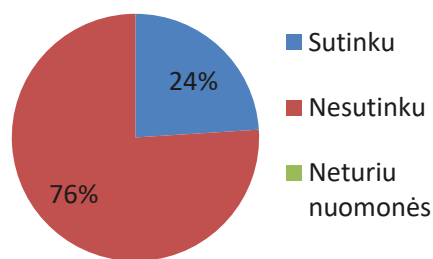
mokyklinukui svarbiausia yra mokytis (3.1. ir 3.2. paveikslai).

Tyrimu aiškintasi ir tėvų bei pedagogų požiūris į tai, kiek darželio aplinka ir grupės bendruomenė gali lemti vaiko socialinės kompetencijos ugdymo/-si kokybę mokykloje. Respondentų atsakymai pateikti 3.3. ir 3.4. paveiksluose:

„Manau, kad taip, kaip su mano vaiku bendraus auklėtojai ir draugai, taip jis bendraus ir mokykloje“

Manau, kad auklėtojų ir grupės draugų bendravimo stilius, neturės reikšmės vaiko bendravimui mokykloje.

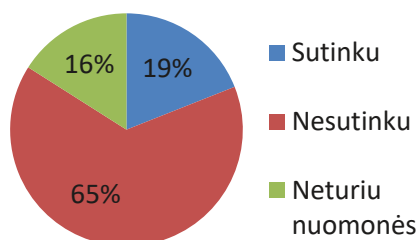
3.3. ir 3.4. pav. Darželio aplinkos svarba socialinės kompetencijos ugdymui/-si.

Kaip matyti paveiksluose 3.3 ir 3.4, tiek tėvai, tiek pedagogai įžvelgia tiesioginę socialinės kompetencijos bei darželio aplinkos santykio reikšmę vaiko tolesniam bendravimui ir savivertei. Respondentai sutinka, kad tai, kaip su vaiku bendraus pedagogai ir bendraamžiai priešmokyklinio ugdymo grupėje gali lemti ir tolesnę jo adaptaciją, bendravimo kokybę kitoje ugdymo institucijoje. Taigi abiejų tyrimo dalyvių grupių nuomone, leisdami laiką „į vaiką orientuotoje aplinkoje“ priešmoky-

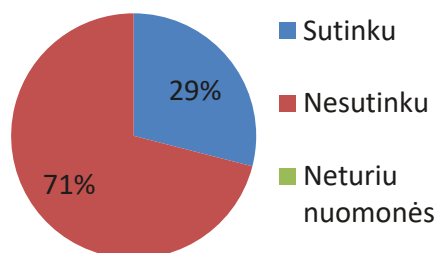
klinukai turi daugiau paskatų tirti, daryti eksperimentus ir atrasti (Landsbergienė, Jankauskienė, 2003), taip pat pasitikėti savimi, savo jėgomis, suaugusiais žmonėmis bei plėtoti socialinę kompetenciją.

Respondentų teirautasi, kiek tėvai ir kiek pedagogai leidžia pačiam vaikui pažinti, patirti, sužinoti įvairius su bendravimu susijusius dalykus. Tėvų ir pedagogų atsakymų procentinė išraiška pateikta 3.5. ir 3.6. paveiksluose:

Pastebėjau, jog kalbėdama apie pozityvų mano vaiko bendravimą auklėtoja pati pateikia informaciją, bet neskatina vaikų ieškoti jos patiems arba klausti tėvų.

Dažniausiai pati pateikiu vaikams informaciją kaip bendrauti, neskatinu vaikų ieškoti jos patiems arba klausti tėvų.

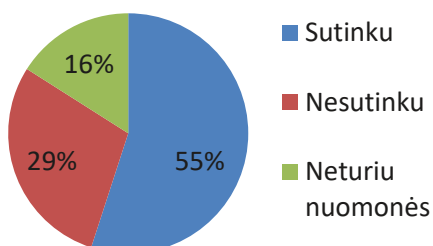
3.5. ir 3.6. pav. Socialinės kompetencijos ugdymas/-is patiems ieškant informacijos.

Kaip matyti 3.5. ir 3.6. paveikluose, dauguma tėvų ir pedagogų teigia skatinantys vaikus pačius ieškoti informacijos kaip spręsti bendravimo problemas ir pritaria požiūriui, kad vaikai geriausiai ugdomi tada, kai patys pasirenka patirties kaupimo būdą. Pedagogų ir tėvų nuomone, priešmokyklinukams būtina išmokti rinkti informaciją savarankiškai ir grupės pedagogė juos skatina tai daryti nuolat. Tačiau, svarbu paminėti ir tai, kad 29 proc. auklėtojų informaciją apie bendravimą yra linkę perduoti vaikams patys – parodyti, pamokyti, pasakyti. Nors ši procentinė išraiška ir nenulemia nuomonių daugumos, tačiau, atskleidžia dar ganėtinai priešmokyklinio ugdymo pedagogų siekį „farširuoti“ būsimą

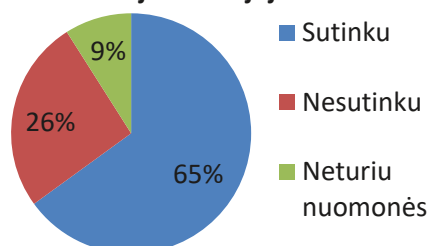
pirmą suaugusiojo parengtomis (ne paties vaiko) patirtomis žiniomis, dominuoti grupėje ir perduoti vaikui tai, ką žino jis pats. Visa tai leidžia abejoti, ar ugdymo procese taikytini ugdymo/-si metodai yra patrauklūs vaikui, stiprina jo mokymosi motyvaciją, skatina smalsumą, kūrybiškumą ir atitinka priešmokyklinio amžiaus vaiko raidos ypatumus (Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programa, 2014).

Apklausoje (raštu) metu atsiskleidė, ir tai, kokie socialinės kompetencijos ugdymo/-si metodai vyrauja priešmokyklinio ugdymo grupėje. 3.7. ir 3.6. paveikluose pateiktoje tyrimo dalyvių atsakymų procentinėje išraiškoje matyti suaugusiojo dominavimą grupėje patvirtinantys skaičiai:

Pastebėjau, kad mano vaiko auklėtoja pati pasako ir paaiškina kaip spręsti tam tikras problemas, kad vaikai kitą kartą žinotų kaip pasielgti tam tikroje situacijoje.

Priešmokyklinukams, dažniausiai, pati paaiškinu kaip spręsti tam tikras problemas, kad vaikai kitą kartą žinotų kaip pasielgti tam tikroje situacijoje.

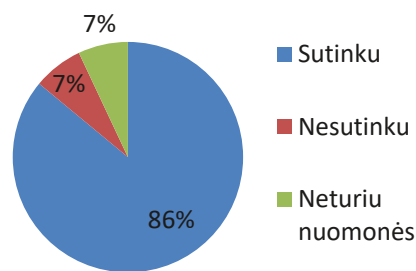

3.7. ir 3.8. pav. Socialinės kompetencijos ugdymo/-si metodai.

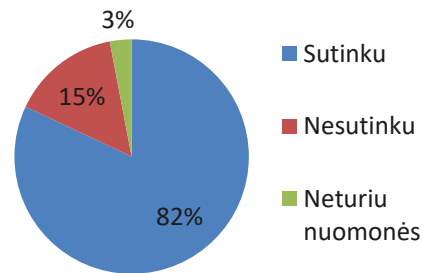
Kaip matyti paveikluose 3.7. ir 3.8., tėvai pastebi, o pedagogai neneigia, kad yra linkę priešmokyklinukams paaiškinti ir nurodyti tinkamus, suaugusiųjų požiūriu, problemų sprendimo būdus, tai leidžia teigti, kad vaikų galimybės patiems įgyti patirties, kaip spręsti su elgesiu, bendravimu susijusias problemas yra ribotos. Pedagogai renkasi greitesnę informacijos perdavimo būdą, nors teoriškai

žino, jog tvirčiausios žinios yra tos, kurias vaikai iš aplinkos „pasiima“ patys, o tėvai neprieštarauja tokiems ugdymo būdams, sutikdami vaiko gyvenimą paversti organizuotu mokymu (Šeibokienė, 2002). Apibendrinant galima teigti, kad pedagoginėje priešmokyklinio ugdymo praktikoje dar taikomi į žinių perteikimą ir vaiko mokymą (ne patirties kaupimą) orientuoti ugdymo metodai.

Manau, kad sėkmingas mano vaiko bendravimas priklauso nuo to, ką pasako ir parodo auklėtoja, tėvai.

Manau, kad sėkmingas vaiko bendravimas priklauso nuo to, ką pasako ir parodo suaugusieji.

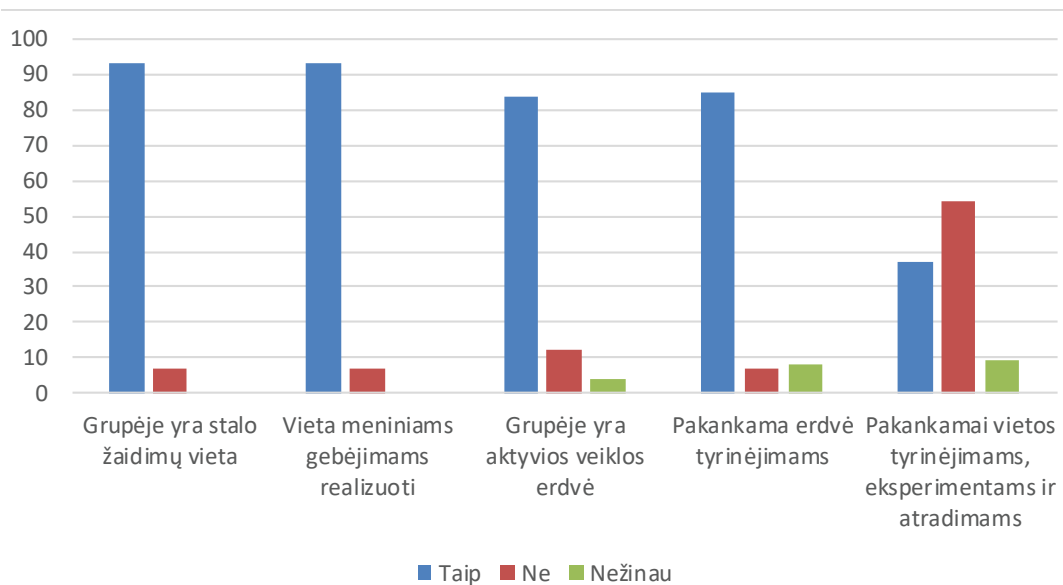

3.9. ir 3.10. pav. Patirtis ir parodymas.

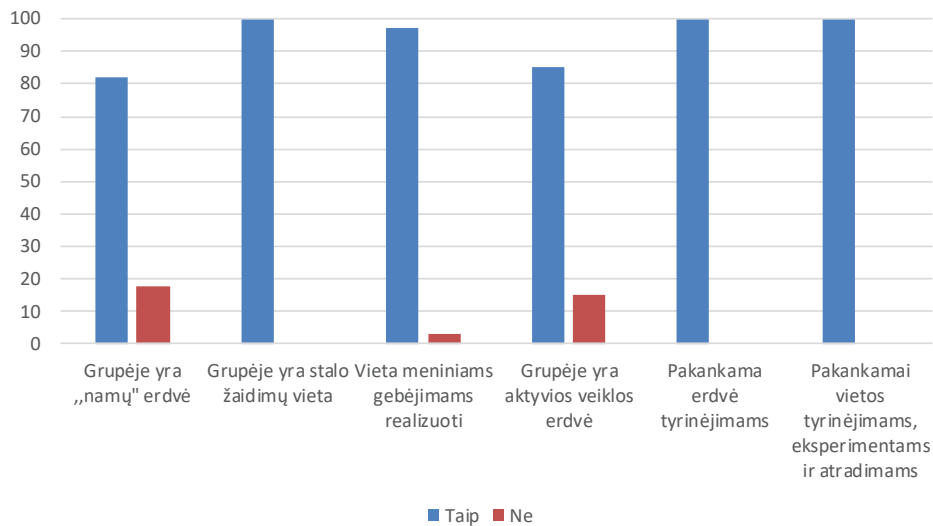
Ši respondentų požiūrį patvirtina ir kiti tyrimo rezultatai. Kaip antai, paveiklsuose 3.9., 3.10. matyti, kaip tėvai ir pedagogai vertina pačių vaikų įgytų ir suaugusiųjų pasakytų žinių, socialinės kompetencijos ugdymo/-si aspektu patvarumą. Taigi nors dabarties ikimokyklinio ugdymo atstovai pabrėžia, jog paprastas žinių perteikimas jau nebėra aktualus – linkstama pereiti prie vaiko ugdymo/-si patirtimi, o ikimokyklinio bei priešmokyklinio amžiaus vaikai geriausiai ugdomi patys būdami aktyvūs – tyrinėdami visais pojūčiais, darydami, bandydami ir eksperimentuodami, stebėdami savo veiksmų pa-

sekmes, diskutuodami, spręsdami problemas, dalydamiesi išvykų patirtimi ir kita (Ikimokyklinio ugdymo rekomendacijos, 2015), pedagoginėje praktikoje dar tvarus vaiko mokymo ir „gatavos patirties atidavimo“ principas.

Tyrimu aiškintasi, ar pedagogai ir tėvai priešmokyklinio ugdymo grupės aplinkoje išvelgia tuos pačius dalykus bei ko priešmokyklinio amžiaus vaikų grupės aplinkoje pasigenda tėvai ir ko pedagogai. Paveiklsuose 3.12. ir 3.13. iliustruojamos grupių aplinkos tėvų ir pedagogų akimis:

3.12. pav. Priešmokyklinės grupės aplinka tėvų akimis.

3.13. pav. Priešmokyklinės grupės aplinka pedagogų akimis

Kaip matyti 3.12. ir 3.13. paveiksluose, tėvų ir pedagogų nuomonės sutapo įvardijant grupėje esančias erdves, tai leidžia teigti, jog tėvai lankosi grupėje ir yra susipažinę su grupėje įrengtais vaikų veiklos centrais. Respondentų nuomonės išsiskyrė vietos vaikų tyrinėjimams ir atradimams pakanka-

mumo aspektu. Anot pedagogų, tokių vietų grupėje užtenka, tėvų nuomone – vietos, skirtos vaikų tyrinėjimams ir eksperimentavimas - trūksta. Pedagogų ir tėvų požiūriai skyrėsi ir vertinant grupėje esamas ir grupei reikalingas įsigyti priemones bei erdves. Tyrimo dalyvių atsakymai pateikti lentelėje 3.1.:

3.1. lentelė. Tėvų ir pedagogų nuomonė apie priešmokyklinukams trūkstamas priemones ir erdves grupėje (lentelė sudaryta darbo autorių, 2016).

Tėvų nuomonė apie grupėje trūkstamas priemones, erdves

„Ramybės erdvės“.

„Namų erdvės, kur vaikai galėtų gaminti maistą“.

„Manau, kad užtenka erdvės pasireikšti daugumai vaiko gebėjimu grupėje, kurioje yra ugdomi“.

„Labai turtinga grupė, nieko netrūksta“.

„Nieko netrūksta“.

„Ramybės erdvės“.

„Tyrinėjimui, eksperimentavimui mikroskopų“.

„Keramikos, elektroninių žaislų“.

„Mano sūnus lanko nuostabų darželį, mes jį pasirinkome iš daugelio kitų, tai tikrai nieko netrūksta“.

„Aktyvios veiklos erdvės“.

„Erdvės“.

„Aktyviai veiklai, sportui“.

„Mano vaiko grupėje viskas labai puiku!“

„Jeigu ir trūksta erdvių grupėje tai dažni išvykimai į gamtą ir kitas socialines aplinkas tai kompensuoja“.

„Naujų informacinių priemonių“.

„Gal kiek mažoka tyrinėjimo priemonių“.

„Visko yra labai daug“.

„Mūsų grupė puikiai sukomplektuota mano sūnus jaučiasi laimingas!“

„Vaidybai“.

Pedagogų nuomonė apie grupėje trūkstamas priemones, erdves

„Aktyviai, judriai veiklai, sportiniams žaidimams“.

„Visos grupės erdvės parinktos tikslingai, gal trūksta loginių dėlionių galvosūkių žaidimų“.

„Neturime sąlygų aktyviai veiklai“.

„Grupė neturi atskiro miegamojo, sunku tokiaame ploteje 22 vaikams įrengti ramybės, aktyvaus poilsio ir kt. erdves“.

„Interaktyvios lentos, mikroskopų“.

„Aktyviai veiklai mažai erdvės, nes grupė ir miegamasis kartu, taip pat ir valgomasis, stalai užima daug vietos“.

„Lavinamųjų žaidimų, priemonių tyrinėti“.

„Konstruktorių, stalo žaidimų“.

„Daugiau erdvės vaikams (vietos ir atskiro miegamojo ir t.t.)“.

„Trūksta šviesos stalo“.

„Trūksta aktyvios veiklos erdvės“.

Taigi, kaip matyti lentelėje 3.1., tėvai pageidautų ramybės erdvės, kurioje vaikai galėtų pailsėti; aktyvios veiklos erdvės – laisvam vaikų judėjimui; namų erdvės, kurioje vaikai galėtų gaminti maistą, erdvės tyrinėti ir eksperimentuoti. Anot tėvų, vaikams reikėtų mikroskopų, priemonių vaidinti, naujų informacinių priemonių, keramikos, elektroninių žaislų. Pedagogai pažymi tik aktyviai veiklai skirtą erdvę ir grupę norėtų papildyti lavinamaisiais žaidimais, priemonėmis tyrinėti, konstruktoriais, stalo žaidimais bei „šviesos stalu“. Apibendrinant galima manyti, kad tėvų požiūris į priešmokyklinio ugdymo grupės aplinką yra lankstesnis ir labiau orientuotas į patirtinę vaikų veiklą. Priešmokyklinio ugdymo pedagogai pageidautų tradicinių, žinomų priemonių („šviesos stalo“, „konstruktorių“). Pedagogų nuomonė apie tai, jog vaikams tyrinėti reikia specialių priemonių, rodo konstruktyvų auklėtojų požiūrį į vaikų eksperimentinę veiklą, ribotas žinias apie ugdymą/-si veikiant, atrandant, bandant.

Išvados

1. Dabarties ugdymas yra visiškai neįsivaizduojamas be eksperimentų, tyrinėjimų ir atradimų. Šie būdai padeda ugdyti/-is priešmokyklinio amžiaus vaikui svarbias kompetencijas, tarp jų ir socialinę kompetenciją, kurią ugdomi vaiko gebėjimai suvokti save, savo jausmus ir emocijas, suprasti kitų žmonių savijautą, mokėjimas bendrauti, jaustis ne tik šeimos, bet ir atitinkamos tautinės ar kultūrinės bendrijos nariu. Eksperimentai, tyrinėjimai ir atradimai leidžia vaikams (kad ir klystant, patiriant nusivylimų) pažinti pasaulį tokį, koks jis yra, suteikia galimybių suvokti ne tik save, savo vietą šeimoje ir visuomenėje, bet ir daro teigiamą poveikį santykių su bendraamžiais ir suaugusiais žmonėmis plėtotei.
2. Tėvai ir pedagogai išvelgia tiesioginę socialinės kompetencijos ugdymo/-si kokybės bei darželio aplinkos santykio reikšmę vaiko tolesniam bendravimui ir savivertei. Nors dauguma tėvų ir pedagogų leidžia pačiam vaikui pažinti, patirti, sužinoti įvairius su bendravimu susijusius dalykus, dalis respondentų dar linkę bendravimo meną išmokyti vaikus patys – parodyti, pataisyti, pasakyti, pabarti, tai yra „farširuoti“ būsimą pirmą suaugusiojo parengtomis (ne paties vaiko) patirtomis žiniomis. Ugdymo procese ne visada taikytini ugdymo/-si metodai yra patrauklūs vaikui, stiprina jo mokymosi motyvaciją, skatinti smalsumą, kūrybiškumą ir atitinka priešmokyklinio amžiaus vaiko raidos ypatumus – pedagoginėje praktikoje dar tvarus vaiko mokymo ir „gatavos patirties atidavimo“ principas. Tėvų požiūris į priešmokyklinio ugdymo grupės aplinką yra lankstesnis ir labiau orientuotas į patirtinę vaikų veiklą. Pedagogų nuomonė apie tai,

jog vaikų tyrinėjimams reikalingos specialios, perkamos priemonės, rodo konstruktyvų auklėtojų požiūrį vaikų eksperimentinę veiklą, ribotas žinias apie ugdymą/-si „darant“.

Literatūra

1. Couhglin, P. (1997) Į vaiką orientuotų grupių kūrimas. Vilnius.
2. Dodge, D. T., Colker, L. J., Heroman, C. (2007). Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius.
3. Gerčienė-Leonienė, A., Ragauskienė, I., Baltakienė, J. (2011). Ikimokyklinukų kompetencijų ugdymas. [interaktyvus], [žiūrėta 2015-12-01] Prieiga per internetą: www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/bendri-straipsniai/ikimokyklinuku-kompetenciju-ugdymas/11119.
4. Glebuviene, V. (2002). Mokyklinė sambranda: fizinio ir intelektualinio vaiko brandumo tėkmės ir sūkuriai. Priešmokyklinis ugdymas. Straipsnių rinkinys. Sud. L. Jankauskienė, O. Monkevičienė, G. Šeibokienė. Vilnius. 27–33.
5. Landsbergienė, A., Jankauskienė, M. (2004). Priešmokyklinės grupės aplinka. Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. Metodinės rekomendacijos. Vilnius. 313–319.
6. Monkevičienė, O. (2004). Socialinė kompetencija. Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. Metodinės rekomendacijos. Vilnius. 143–170.
7. Monkevičienė, O. (2013). Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Projektas „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“ Nr. VP1-2.3-ŠMM-03-V-02-001.
8. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. rugsėjo 2 d. įsakymu Nr. V-779. [interaktyvus], [žiūrėta 2015-11-10] Prieiga per internetą: www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir930/dir46/dir2/5_0.php.
9. Priešmokyklinio ugdymosi standartas (2003). [interaktyvus], [žiūrėta 2015-11-10]. Prieiga per internetą: <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/biblioteka/vaiku-ugdymas/priesmokyklinio-ugdymosi-standartas/12399>
10. Šeibokienė, G. (2002). Priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje. Priešmokyklinis ugdymas. Straipsnių rinkinys. Sud. L. Jankauskienė, Monkevičienė, O., Šeibokienė, G. Vilnius. 6–10.
11. Taborsky, B., Oliveira R.F. (2012). Social competence: an evolutionary approach. Trends in ecology and evolution, Nr. 27 (12), p. 679–688.
12. Tarptautinių žodžių žodynas. (2004). Trečia pataisyta laida. Sud. Bendorienė, A., Bogušienė, V., Dagytė, E ir kt. Vilnius.
13. Tijiūnėlienė, O., Jonutyte, I. (2009). Skirtingo išsilavinimo tėvų nuostatos į vaikų socialinės kompetencijos ugdymą priešmokykliniame amžiuje. Socialinis ugdymas. 9(20). 70–83.

DEVELOPMENT OF PRE-PRIMARY CHILDREN'S SOCIAL COMPETENCE VIA RESEARCH, EXPERIMENTS, DISCOVERIES

Summary

Child's maturity for school includes physical, intellectual, social and practical child's maturity. Social maturity is self-control, adequate self-perception and self-esteem of children, the ability to achieve goals, communicate, cooperate, and adapt, and it is child's desire to be a learner (Glebuviienė, 2002; Monkevičienė, 2013). According to Šeibokienė (2002), the development of pre-school children's social competence should respond to the specifics of this age, promote natural maturity of a child, and should not turn it into organized preparation for school which can frighten children. Education via research, experiments and discoveries is an active practice, which is particularly important for the development of a broad range of preschoolers' competences. When the child is exploring, experimenting and discovering, he/she accumulates experience, discusses, and learns to concentrate, think critically and justify, develop physical skills and senses. Many scientists argue that children develop best when they themselves choose the way of accumulating experience and the most reliable knowledge is that which the child receives from the environment by him/herself because it comes directly and it is checked. Thus, it can be assumed that, because of the increasing diversity in the world, research, experiments and test method should be even more frequent over time; it will be possible to know it better only on the basis of direct experience, i.e. by researching, testing and experimenting. Teaching practice and theory often stands out. The study reveals how social competence is understood in the context of pre-school and pre-primary education/learning; what strategies the educators choose for the development of pre-primary children's social competence; and how experiments and research findings can help develop pre-primary children's social competence and social maturity.

Key words: Pre-school education, pre-school age, social competence, experiential education, education in action. Experiments, exploration, discoveries.

Informacija apie autorius

Raimonda Sadauskienė. Kauno kolegijos Justino Vienožinskio menų fakulteto Ikimokyklinio ugdymo katedros lektorė. Mokslinių tyrimų laukas - edukologija.

El. pašto adresas: raimonda.sadauskiene@go.kauko.lt

Asta Jakimavičienė. Kauno kolegijos Justino Vienožinskio menų fakulteto Ikimokyklinio ugdymo katedros lektorė. Mokslinių tyrimų laukas - edukologija.

El. pašto adresas: asta.jakimaviciene@go.kauko.lt

Eglė Bardauskaitė. Kauno kolegijos Justino Vienožinskio menų fakulteto Ikimokyklinio ugdymo katedros absolventė.

El. pašto adresas: egle.bardauskaite@inbox.lt